

Ιωάννης Ν. Λίλης

Ἡ θεολογία τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων

Αναμφισβήτητα τό πιό λαμπρό κομμάτι τῆς Ἐκκλησίας μᾶς εἶναι ὁ λειτουργικός τῆς πλουῦτος. Κάθε μήνα, κάθε ἐβδομάδα, κάθε ἡμέρα ὁ λειτουργικός ἐκκλησιαστικός κύκλος μέ τίς ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου καταρχᾶς, μᾶς ὑπενθυμίζει ζωντανά γεγονότα τῶν θεοφανειῶν Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης, τά ὁποία ἐνεργεῖ ὁ ἄσαρκος καί κατόπιν ὁ ἔνσαρκος Λόγος, δηλαδή ὁ Χριστός. Κέντρο ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ ἐορτή τοῦ Πάσχα καί ἡ ἐορτή τῶν Χριστουγέννων. Ἡ μία κινητή καί ἡ ἄλλη ἀκίνητη. Ἡ μία ἀπό τίς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ ἄλλη ἀπό τίς μετέπειτα. Ἡ μία ὡς ἀπάντηση στήν ἐβραϊκή θρησκεία, ἡ ἄλλη ὡς ἀπάντηση στήν εἰδωλολατρική.

Ἡ ἐορτή τῶν Χριστουγέννων δέν ὑπῆρχε ἀπό τά πρῶτα χρόνια τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀρχαιότερη πηγὴ μαρτυρεῖται στά μέσα τοῦ Γ' αἰώνα μ.Χ., ἂν καί κάποιοι ἐρευνητές τοποθετοῦν τὴν ἐορτὴ ἀργότερα, στόν τέταρτο αἰώνα. Πάντως τό πιό πιθανό εἶναι πῶς σίγουρα τό 335 μέ 350 εἶχε ἤδη θεσπισθεῖ ὡς ἐορτή. Εἶναι ἐπίσης βέβαιο ὅτι στά πρῶτα χρόνια τῆς καθιέρωσης τῶν Χριστουγέννων, ὡς ἐπίσημης ἐορτῆς, τά Χριστούγεννα ἐορτάζονταν τὴν ἴδια ἡμέρα μέ τὴν ἐορτὴ τῶν Θεοφανείων καί μέ ἐντολὴ τοῦ Ἰουλίου Α', Πάπα τῆς Ρώμης, περίπου τό 340 μέ 350 μ.Χ. καθιερώθηκε ὁ αὐτόνομος ἐορτασμός τῶν Χριστουγέννων. Ἡ ἐορτή τῶν Χριστουγέννων θεσπίσθηκε ὡς ἀπάντηση στὴν ἐορτὴ τοῦ Θεοῦ Ἡλίου, μία μεγάλη ἐθνικὴ ἐορτὴ τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καί στήν ἐορτὴ τοῦ Θεοῦ Μίθρα, ἑνός σπουδαίου Περσικοῦ Θεοῦ τοῦ φωτός καί τῆς σοφίας. Αὐτές οἱ δύο ἐορτές οὐσιαστικά εἶχαν γίνει μία, καθὼς μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Περσίας ἀπὸ τόν Μ. Ἀλέξανδρο ὁ Μίθρας ταυτίστηκε μέ τόν Θεό Ἡλιο. Ὁ ἐορτασμός τοῦ Μίθρα εἰσχώρησε στὴ Ρώμη τό 70 π.Χ. ἀπὸ Κιλικίους πειρατές. Ἡ συγκεκριμένη ἐορτὴ εἶχε τοποθετηθεῖ στίς 25 Δεκεμβρίου καί σέ

ἀπάντηση αὐτῆς τῆς ἑορτῆς τοποθετήθηκε ἡ ἑορτή τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στίς 25 Δεκεμβρίου. Πολλοί ἐρευνητές ὑποστηρίζουν πῶς ἡ πιό πιθανή ἐποχή τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ εἶναι τό φθινόπωρο, καθὼς ἡ ἀπογραφή στή ρωμαϊκή αὐτοκρατορία κάθε χρόνο λάμβανε χῶρο τόν Ὀκτώβριο, καί εἶναι γνωστό πῶς ὁ Ἰωσήφ καί ἡ Παναγία βρέθηκαν στή Βηθλεέμ γιά τήν ἀπογραφή στόν τόπο γεννήσεως τοῦ Ἰωσήφ. Μάλιστα πολλοί ἐρευνητές θεωροῦν πῶς οἱ καιρικέες συνθήκες τό βράδυ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ δέ φανερώνουν παρουσία χειμῶνα, ἀλλά μάλλον φθινοπώρου.

Ἀναμφισβήτητα ἡ εὕρεση τῆς ἀκριβοῦς ἡμερομηνίας τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ εἶναι πολύ δύσκολο ζήτημα καθὼς ὁ ἐβραϊκός λαός δέν μετροῦσε μέ τόν τρόπο τοῦ μετροῦμε ἐμεῖς, ἀλλά μέ τίς ἑορτές τῶν βασιλιάδων, τήν κίνηση τοῦ Ἡλίου, διάφορα καιρικά φαινόμενα. Ἐκτοτε τό ἡμερολόγιο ἡ ἀρίθμηση τῶν παγκόσμιων φαινομένων ἄλλαξαν καιρία καί δραστικά.

Ἄλλωστε καί πρίν τήν ἐπίσημη ἔναρξη τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων ἡ ἐκκλησία πάντοτε μέσα ἀπό τόν λειτουργικό της πλοῦτο δέν σταμάτησε ποτέ νά ὑπογραμμίζει τό σωτηριῶδες γεγονός τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Δέν εἶναι τυχαῖο πῶς ὁ προαναφερθεῖς Πάπας, Ἰούλιος ὁ Α', πού χάρισε τήν ἑορτή τῶν Χριστουγέννων ἀπό αὐτή τῶν Θεοφανείων, ἦταν θερμός ὑποστηρικτής τοῦ Μ. Ἀθανασίου ὅταν ἀρειανοί ἐπίσκοποι τῶν ἐκθρόνισαν ἀπό τήν Ἀλεξάνδρεια καί σοβαρός μελετητής τῶν κειμένων του. Ο Μ. Ἀθανάσιος ἔχει γράψει τά ἔργα *Λόγος Περί τῆς ἐνανθρωπίσεως τοῦ Λόγου, Περί τῆς ἐνσάρκου ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ Λόγου καί κατὰ Ἀρειανῶν* (Migne 25 – 28, ΒΕΠΕΣ 30 – 37). Σέ αὐτά τά θαυμάσια ἔργα τοῦ ἀναφέρει δεικτικά πῶς ἡ γέννηση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι τά ἐγκαίνια τῆς καινούριας φάσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ἡ ἀνθρώπινη φύση κάνει ἀκόμα ἓνα βῆμα πιό κοντά στήν τελείωση. Συνεπῶς χωρίς Χριστοῦγεννα δέν ὑπάρχει ἐκκλησία γιατί εἶναι τό ἀπαραίτητο πέρασμα γιά νά ὀδηγηθοῦμε στήν Ἀνάσταση καί τήν Ἀνάληψη, τόν πλήρη ἀγιασμό τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Πρώτοι συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἀναφέρονται διεξοδικά στή σημασία τῆς ἐνσαρκης παρουσίας τοῦ Λόγου, ὡς τό ἀπαραίτητο πέρασμα στό Πάσχα τῆς νέας διάβαση πρὸς τήν θεραπεία καί τόν

άγιασμό. Είναι προφανές πώς από τις πρώτες ημέρες της Έκκλησίας και της θεολογικής συγγραφής ή γέννηση του Χριστού, δηλαδή ή ενανθρώπιση του Υιού και Λόγου του Θεού, είναι βαρύτατο κεφάλαιο της δογματικής διδασκαλίας της Έκκλησίας. Η επίσημη θεσμοθέτηση της έορτής είναι άπλως ή έξωτερική διευθέτηση ενός θεσμικού ζητήματος. Η Έκκλησία από την πρώτη ημέρα της ιστορικής παρουσίας της έορτάζει Χριστούγεννα, καθώς θεωρεί τή γέννηση του Χριστού ως τήν τέλεια θεοφάνεια, έφόσον είδαμε τό Θεό όσο καλύτερα γινόταν· έγινε άνθρωπος. Οί συγγραφείς της Παλαιάς Διαθήκης θολά περιγράφουν τήν Αγία Τριάδα. Η Καινή Διαθήκη, στήν οποία περιγράφεται ή γέννηση του Κυρίου, πλήρως.

Συνηθίζουμε νά λέμε πώς μέ τήν ενανθρώπιση ό Υιός και Λόγος του Θεού έγινε άνθρωπος. Στήν ιστορία του Χριστιανισμού ή Έκκλησία αναγκάστηκε πολλές φορές νά διευκρινίσει τή συγκεκριμένη φάση για νά αντιμετώπισει τους αίρετικούς. Μάλιστα δέν παρέλειψε ποτέ νά αναφερθεί έπισταμένως και στήν έορτή των Χριστουγέννων, ή οποία είχε ήδη θεσμοθετηθεί. Κατά τήν ενανθρώπιση ό Υιός και Λόγος του Θεού έγινε άνθρωπος, δηλαδή προσέλαβε όλόκληρη τήν ανθρώπινη φύση. Αν άφηνε κάποιο μέρος της ανθρώπινης φύσεως πού δέν τό προσελάμβανε, τότε ή ανθρώπινη φύση δέν θά είχε σωθεί. Δέν προσέλαβε τό πρόσωπο, γιατί ό Χριστός είχε τό δικό Του και μοναδικό πρόσωπο, αυτό πού είχε πρό καταβολής κόσμου ως τό δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος. Μέ αυτό τό πρόσωπο του Θεού Λόγου και τή θεϊκή φύση προσέλαβε από κάποια στιγμή και μετά, μέσα στήν ιστορία, και τήν ανθρώπινη και συνεπώς ό Χριστός είχε ένα πρόσωπο του Υιού και Λόγου του Θεού και δύο φύσεις τή θεϊκή και τήν ανθρώπινη. Από τή στιγμή πού ό Υιός και Λόγος του Θεού έγινε άνθρωπος έπρεπε νά περάσει μέσα από όλες τις φάσεις της ανθρώπινης ζωής και νά τις εξαγιάσει. Τή φάση της έμβρυϊκής ήλικίας και γι' αυτό έορτάζουμε τόν Ευαγγελισμό, τή φάση της γεννήσεως, έξου και ή περίλαμπρη έορτή των Χριστουγέννων, τή φάση του σαραντισμού, ή έορτή της Υπαπαντής, της φάση της έφηβείας, ύπάρχει βιβλική αναφορά για τήν παρουσία του Χριστού δωδεκαετούς στό Ναό, τή φάση του ώριμου άνδρός, ή

δημόσια δράση τοῦ Χριστοῦ, καί στό τέλος ἡ φάση τοῦ θανάτου, ὡς ἡ κορύφωση τῶν φάσεων τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἄν ὑπῆρχε μία φάση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς πού δέν θά εἶχε προσληφθεῖ ἀπό τό Χριστό, τότε ὁ ἄνθρωπος δέν θά εἶχε σωθεῖ. Γί' αὐτό καί ὁ Χριστός ἀμέσως προσέλαβε τό θάνατο, ἐνῶ ἤξερε ὅτι θά ἐρχόταν μέ τόν πιό ἀτιμωτικό τρόπο ἐξαιτίας τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων, γιά νά περάσει ἀπό τήν πιό σημαντική φάση τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καί μέ τήν Ἀνάστασή Του νά τήν ἀγιάσει πλήρως. Γί' αὐτό καί ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει ἀπό τή πρώτη ἡμέρα τῆς ἱστορικής ζωῆς τῆς τῆς τῆς Χριστοῦγεννα, γιατί ἄν δέν ἔδειχνε καθαρά πῶς ὁ Χριστός πέρασε πραγματικά ἀπό τή φάση τῆς βρεφικῆς, καί ἀργότερα τῆς νηπιακῆς, ἡλικίας, σημαίνει πῶς τότε ἡ νηπιακή ἡλικία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δέν σώθηκε.

Ὁ Χριστός προσέλαβε τέλεια τήν ἀνθρώπινη φύση. Ὅταν εἶπε ὁ Ἀπολλινάριος Λαοδικεῖας, το 361, πῶς ὁ Χριστός προσέλαβε τήν ἀνθρώπινη φύση ἐκτός ἀπό τό νοῦ, ἀμέσως ἡ ἐκκλησία τόν διόρθωσε γιατί ἀλοίμονο ἄν ὁ Χριστός δέν προσελάμβανε κάτι ἀπό τόν ἄνθρωπο. Ἔχει καταστειῖ περιώνυμη ἡ φράση τοῦ Γρηγορίου Θεολόγου «τό ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον». Ὁ Χριστός δέν προσέλαβε τό ἀνθρώπινο πρόσωπο. Ἐκεῖνος εἶχε τό δικό Του ἀνεπανάληπτο πρόσωπο, τοῦ Θεοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, καί ἐμεῖς ἔχουμε τά δικά μας ἀνεπανάληπτα πρόσωπα. Τό ἀνθρώπινο πρόσωπο φυσικά καί δέν τό προσέλαβε, γιατί τότε θά ἐξαφανιζόταν ἡ ἰδιαιτερότητα τοῦ κάθε προσώπου καί τό ἀνεπανάληπτο. Ἡ ἐλευθερία εἶναι τοῦ προσώπου καί ὄχι τῆς φύσεως. Συνεπῶς ἐνῶ ὁ Χριστός προσέλαβε τήν ἀνθρώπινη φύση καί ὄχι τά πρόσωπα, ἡ ἐλευθερία παραμένει ἀτόφια καί ἀκέραιη. Ἄν θέλει ἡ ἴδια ἐλεύθερα συνειδητοποιεῖ ὅτι ὁ ἀγιασμός πού προσέφερε ὁ Χριστός στήν ἀνθρωπότητα εἶναι ζήτημα ζωῆς καί θανάτου. Ἄν θέλει ἡ ἴδια ἐλεύθερα λαμβάνει τόν ἀγιασμό καί ποτέ ἐξαναγκαστικά.

Ὁ Χριστός δέν ἦρθε γιά νά μᾶς κάνει καλύτερους. Καλύτεροι θά γίνουμε μόνοι μας ἄν τό θελήσουμε. Μέ τήν ἐλευθερία μας. Ὁ Χριστός ἦρθε γιά νά μᾶς σώσει ἀπό τή ματαιότητα, τή θνητότητα, τήν τραγικότητα καί τό θάνατο. Καί ἡ φάση τῆς γεννήσεως προσλήφθηκε πραγματικά ἀπό τό Χριστό, καί αὐτή

πλήρως, καθώς είναι ή έναρξη τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου πού χαρακτηρίζεται ἀπό ἀγώνα, ὀδύνη, πτώσεις, τραγικότητα, καί νά ἀγιασθεῖ.

Εὐχῆς ἔργον τό Θεῖο Βρέφος τῆς Βηθλεέμ νά γίνει ἡ ἀφορμή συνειδητοποιήσεως τῆς σημασίας τοῦ δώρου πού χάρισε στήν ἀνθρωπότητα ἡ ἐνανθρώπιση καί νά γίνει γιά ὅλους μας ἀφορμή ἀγῶνος, καθάρσεως, ἀγιασμοῦ καί τελειώσεως.